

Three Johns v londýnském Islingtonu

Autor: Martin Rosenbaum

V srpnu 1903 uspořádala skupinka zapálených, ale svárlivých politických aktivistů v Londýně konferenci plnou neshod.

Byli mezi i Vladimír Iljič Lenin, Lev Trockij a dalších asi 50 odhodlaných agitátorů usilujících o svržení autokratického režimu ruského carství. Přestože tehdy jejich půtky mohly působit banálně, zanechaly na chodu dějin velice znatelný otisk.

Právě zde se totiž ruské revoluční hnutí rozštěpilo na dvě soupeřící frakce **bolševiků** a **menševiků**. Klíčové hlasování se odehrálo v hospodě v Islingtonu.

Bolševici, Leninem vedená „tvrdá“ frakce, chtěli postupovat cestou pevně centralizované a disciplinované politické strany, „měkcí“ menševici dávali přednost volnější široké koalici s dalšími příznivě nakloněnými subjekty. V následujících letech se při všemožných názorových i personálních kotrmelcích jejich rozpory dále vyvíjely, ale obecně se spíš prohlubovaly.

O 14 let později, při druhé (Říjnové) revoluci roku 1917, se bolševici chopili moci, menševiky upozadili a porazili a začali vytvářet Sovětský svaz.

Na londýnském sjezdu roku 1903, kde k prvotnímu rozdělení došlo, prohrála nejprve Leninova frakce těsné hlasování o podobě stranického členství.

Když se však sedm protileninských delegátů kvůli jiným sporům odmítalo účastnit dalšího průběhu sjezdu a Leninovi odpůrci postupně podléhali vyčerpání, zvítězila jeho klika v klíčovém hlasování o redakční radě stranického deníku.

Kde se sjezdy konaly

Díky tomu mohl Lenin označit svou skupinu za bolševiky, ruským slovem pro většinu, a své odpůrce pak za menševiky, tedy menšinu.

Neshody vedly bezmála až k násilí. Podle odborníka na raný ruský marxismus Richarda Mullina naznačují Leninovy poznámky, že se rušný sjezd konal v islingtonské hospodě Three Johns.

„Londýnský sjezd v roce 1903 bývá považován za milník ve vývoji bolševismu – a skutečně měl nesmírný dopad“, říká Neil Faulkner, autor knihy *A People's History of the Russian Revolution* (Lidové dějiny ruské revoluce).

Jeho význam bývá ovšem z různých politických perspektiv hodnocen značně odlišně.

„Většina lidí na revoluční levici by jej asi označila za rozhodující moment volby mezi revolucí a reformou,“ vysvětluje Faulkner.

„Řada liberálních komentátorů v něm pak vidí zárodek budoucích gulagů a pracovních lágrů 30. let.“

Aby se vyhnuli sledování, přesouvali Rusové v průběhu sjezdu místo konání, když často využívali salónek v hospodách doporučených spřátelenými britskými odboráři.

Anglická část sjezdu začala v klubu na Charlotte Street v centru Londýna. Většina ostatních lokací dnes není známa.

Sjezd v roce 1903 ale ve skutečnosti začal v Bruselu, po nátlaku belgických úřadů se však účastníci přesunuli do Londýna. Britské úřady totiž projevily vůči ruským revolucionářům v exilu větší shovívavost než většina ostatních evropských zemí.

Tato relativní snášelivost vedla k tomu, že v Británii se odehrály i další významné momenty z dějin ruského revolučního hnutí.

Stranický sjezd v roce 1907 byl přesunut do Londýna poté, co bylo jeho konání zakázáno v Dánsku, Švédsku i Norsku. Tentokrát se už jednalo o podstatně větší akci s více než 300 přítomných delegátů, hlavně pod vlivem společenských nepokojů roku 1905 v carském Rusku.

Sjezd se uskutečnil v hackneyském kostele Bratrství, jenž dnes už ovšem nestojí a na jeho místě vyrostly bytové domy.

Mezi přítomnými byli i takřka všichni budoucí vůdcové bolševické revoluce, včetně Lenina, Trockého, Stalina (v té době okrajové postavy), Zinověva, Kameněva a Litvinova, přítomen byl i slavný ruský spisovatel Maxim Gorkij. Jednalo se až do revoluce o poslední celostranický sjezd.

Účastníci se na sjezd zapisovali nejprve v budově na Fulbourne Street ve Whitechapelu, která dodnes stojí. V té době tam býval klub židovských socialistů.

Stalin s Maximem Litvinovem (pozdější sovětský ministr zahraničí) bydleli na ubytovně poblíž Fieldgate Street, z níž dnes udělali podstatně honosnější bytovku.

Na sjezdu došlo k dalším střetům bolševiků s menševiky. Jedním ze sporných témat byla i otázka bankovních loupeží coby legitimního zdroje financování revolučních aktivit.

Většina delegátů se mohla vrátit do Ruska teprve poté, co se chudobné straně podařilo zajistit si půjčku od výstředního londýnského podnikatele s mýdlem, kterého na vlastní oči sledovaný sjezd velice zaujal.

O několik let dříve (1902-3) strávil Lenin v Londýně celý rok, svůj zdejší čas dělil mezi studium a psaní v čítárně Britského muzea a redakci tiskového orgánu revoluce, časopisu *Iskra* (Jiskra).

„Leninův pokoj“

V čítárně studoval knihy o ekonomice a ruském rolnictvu.

Podařilo se mu získat přístup k v Rusku zakázaným dílům a pochvalně hodnotil úroveň britských knihoven, když se příteli svěřil: „Co se této instituce týče, neskrbí britská buržoazie penězi, a tak by to ostatně mělo být.“

Při svých četných návštěvách Londýna pobýval Lenin především v oblasti Bloomsbury, aby to neměl do Muzea daleko.

Roku 1902 byla *Iskra* nejprve vydána v Londýně a napříč Evropou propašována do Ruska. Kancelář a tiskárnu Leninovi vypůjčili sympatizanti z levicového nakladatelství.

Tato budova dnes slouží jako Marxova pamětní knihovna v Clerkenwellu. Zachovali tam i takzvaný „Leninův pokoj“ s jeho bustami, starými vydáními *Iskry* a výtisky rozsáhlého Leninova souborného díla.

Nástěnná mapa ukazuje cesty, jimiž kontraband putoval. Pro Lenina byl časopis nepostradatelný jak při vytváření sítě revolučních aktivistů, tak jako nástroj šíření komunistické politické analýzy.

Právě v Londýně se v říjnu 1902 Lenin poprvé setkal s Trockým. Bavili se o politické situaci

v Rusku, ale Lenin si také našel čas ukázat Trockému londýnské pamětihodnosti.

Když šli kolem Westminsterského paláce, prohodil Lenin: „Tak to je ten jejich slavný Westminster.“

Trockij si později poznamenal, že výrazem „jejich“ Lenin očividně neměl na mysli zastupitelský orgán všech Britů, ale parlament vládnoucí třídy.

A přesto to byl právě tento parlament a jím ztělesněný systém, který poskytl Leninovi, Trockému a jejich soudruhům politickou svobodu usilovat o naplnění svých cílů.

Článek Martina Rosenbauma [London's role in the Russian Revolution](#) vyšel na stránkách BBC News 16. října 2017.